

LIBERUL ACCES LA JUSTIȚIE – PREMISĂ A PROCESULUI ECHITABIL

Igor BĂCU,

lector universitar, catedra Protecție, Pază și Securitate, USEFS

REZUMAT

Asigurarea accesului liber la justiție constituie un principiu de bază al statului de drept și o condiție obligatorie ce rezultă din actele internaționale la care Republica Moldova este parte. În marea majoritate a constituțiilor statelor lumii, accesul la justiție este stabilit ca un principiu constituțional. Orice condiționare a accesului liber la justiție, ar reprezenta o nesocotire a unui principiu constituțional fundamental și a unor standarde internaționale universale, în orice democrație reală. Pe plan procesual, accesul liber la justiție se concretizează în prerogativele pe care le implică dreptul la acțiune, ca aptitudine legală ce este recunoscută de ordinea juridică oricărei persoane fizice sau juridice. În explicarea acestui drept, în doctrina dreptului european dreptul de acces la un tribunal este înțeles ca un drept de acces concret și efectiv, care presupune ca justițiabilul să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta atingerea adusă drepturilor sale.

Cuvinte cheie: liberul acces la justiție, proces echitabil, proceduri prealabile sesizării instanței, garanții relative la desfășurarea unui proces în instanța de judecată.

FREE ACCESS TO JUSTICE A PREREQUISITE TO FAIR TRIAL

Igor BĂCU,

university lecturer of Department of Protection, Safety and Security, USEFS

SUMMARY

Ensuring the free access to justice is a basic principle of the rule of law and a mandatory condition resulting from international acts to which the Republic of Moldova is a party. In the vast majority of the constitutions of the world's states, access to justice is established as a constitutional principle. Any condition of free access to justice would be a disregard for a constitutional principle and of fundamental and universal international standards, in any real democracy. On a trial basis, the free access to justice is reflected in the prerogatives of the right to action, as a legal aptitude recognized by the legal order of any natural or legal persons. In explaining this right, in the doctrine of European law, the right of access to a court is understood as a concrete and effective right of access, which presupposes that the individual has a clear and concrete possibility to challenge his rights.

Keywords: free access to justice, fair trial, pre-notification procedures of the Court, guarantees related to the conduct of a trial in the court.

Introducere. Justiția, în calitate de garanție a exercitării efective a drepturilor și libertăților cetățenești, trebuie să funcționeze cu maximă eficiență. În acest sens, este esențial să fie identificate regulile fundamentale în temeiul cărora autoritatea jurisdicțională este organizată și funcționează. Principiile generale ale organizării și funcționării justiției sunt un set de reguli esențiale, prevăzute în Constituție și în anumite legi organice, care constituie fundamentul organizării justiției, în scopul asigurării funcției acesteia – soluționarea litigiilor apărute între subiectele de drept sau rezolvarea cererilor acestora în condițiile legii – pentru protecția persoanelor față de manifestările abuzive ale autorităților și salvagardarea, prin mijloace specifice, a ordinii de drept. [7, p.60]

Consacrarea și respectarea acestor reguli determină cristalizarea și fundamentarea unei activități jurisdicționale care prin vocație și finalitate, trebuie să culmineze cu rostirea dreptului, *juris dictio*.

În lumina acestor considerații, liberul acces la justiție reprezintă un principiu relativ la funcționarea justiției, aducerea sa la îndeplinire fiind posibilă datorită independenței, egalității în fața justiției și obiectivității judecătoreului.

Materiale utilizate și metode aplicate. Metodologia cercetării științifice este axată pe studierea doctrinei juridice, legislației și jurisprudenței în domeniul aplicabilității principiului accesului liber la justiție. În procesul studiului au fost utilizate metodele: logică, sistematică, comparativă, precum și analiza și sinteza juridică.

Scopul prezentului articol este identificarea rolului și locului principiului accesului liber la justiție în cadrul conceptului de proces echitabil.

Rezultate obținute și discuții. Problematika liberului acces la justiție este amplu dezbătută atât în literatura de specialitate, cât și în jurisprudență, instituția remarcându-se prin abordări nuanțate în funcție de ramura de drept care revendică accesul la justiție ca instituție specifică.

Astfel, liberul acces la justiție este considerat ca făcând parte din categoria drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În Constituția RM, Titlul II - *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale* – este consacrat dreptul accesului liber la justiție (art.20), fiind stipulat că, „orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor

judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție” [3].

Prin prisma dreptului constituțional, accesul la justiție are semnificația unui principiu constituțional, prin intermediul căruia se garantează exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În opinia prof. T. Drăganu, liberul acces la justiție, face parte din categoria drepturilor fundamentale social-economice, prezentându-se ca o facultate de voință garantată persoanei de Constituție, facultate căreia îi corespunde obligația statală de desfășurare a activității jurisdicționale [10, p.171]. Dintr-o altă perspectivă, liberul acces la justiție este considerat ca făcând parte din categoria drepturilor de primă generație, drepturi civile și politice, teză care se regăsește în doctrina de specialitate franceză [11, p.301]. De asemenea, liberul acces la justiție se prezintă ca reprezentând un drept ce vizează persoana umană implicată inevitabil, în relații sociale [8, p.89]. Nu în ultimul rând, și în literatura de specialitate din RM s-a subliniat că, dreptul de acces la justiție constituie o prerogativă fundamentală a individului, recunoscută într-o societate democratică edificată pe principiile echității și justiției de a avea examinată cauza sa de către un magistrat, cauza care se poate referi la constatarea unei situații de fapt sau soluționarea unui litigiu [18, p.118].

Consacrarea accesului liber la justiție s-a realizat, în principal, prin intermediul celor mai importante instrumente internaționale de garantare a drepturilor omului, fie tratate internaționale universale, fie tratate regionale. Avem în vedere art.10 din Declarația Universală a Drepturilor Omului [6] (orice persoană are dreptul, în deplină egalitate, să fie ascultată în mod echitabil și public de un tribunal independent și imparțial, care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală în-

dreptată împotriva sa), art. 14 al.1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [17] (orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă fie asupra temeiniciei oricărei învinuiri penale îndreptate împotriva ei, fie asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil).

În spațiul european accesul la justiție se centrează în principal pe dreptul la un proces echitabil, consacrat de art.6 din Convenția europeană a drepturilor omului [4]. Astfel, dreptul la un proces echitabil cuprinde și dreptul la un tribunal sau la un judecător, ca element esențial al procesului echitabil, definit ca dreptul de a avea acces concret și efectiv la un tribunal, adică la o instanță de judecată recunoscută legal. Totuși, trebuie să remarcăm că art.6 nu face trimitere expresă pentru dreptul la un judecător dar, în special după hotărârile Golder contra Marii Britanii și Airey contra Irlandei, se poate afirma că acest drept a fost consacrat, judecătorii europeni precizând că obligația de a asigura un drept de acces la justiție este o obligație pozitivă a statului, indispensabilă pentru buna îndeplinire de către stat a angajamentelor sale convenționale; lipsa clarității și a unei garanții suficiente în ceea ce privește modalitățile de exercitare a recursului este contrară dreptului la un proces echitabil [19, p.363]. Cu alte cuvinte, statele nu se pot limita la a rămâne pasive. Ele trebuie să ia măsuri și astfel să facă totul pentru ca toate mijloacele adecvate să fie puse în aplicare pentru a asigura accesul efectiv la o instanță și în cele mai bune condiții posibile. Justițiabilii trebuie să aibă posibilitatea clară și concretă de a contesta un act.

În acest context, în literatura de specialitate s-a menționat [2, p.57] că, accesul liber la justiție comportă două aspecte esențiale:

a) Obligația statului de a reglementa mijloacele procedurale care

să permită justițiabilului să acceadă în fața unui tribunal independent și imparțial, instituit prin lege, care să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept. După cum remarcă constituționalistul I. Guceac, accesul la justiție capătă un anumit sens doar în cazul în care instanța de judecată este capabilă să restabilească în drepturi persoana ale cărei drepturi și interese legitime au fost încălcate [12, p.43]. În acest sens, accesul la justiție nu implică neapărat inexistența unor proceduri prealabile sesizării instanței. Prin urmare, nu sunt contrare principiului enunțat situațiile în care legiuitorul stabilește că pentru a sesiza instanța este necesară parcurgerea unei proceduri prealabile. În jurisprudența Curții Europene s-a statuat că dreptul de acces la justiție nu este absolut. El poate primi restricții în limita marjei de apreciere de care se bucură fiecare stat, cu condiția ca restricțiile aplicate să nu limiteze accesul persoanei într-o măsură care să atingă însăși substanța dreptului. Prof. român I. Deleanu subliniază în acest context că, procedurile prealabile obligatorii nu sunt incompatibile cu prevederile art.6 par.1 din Convenție, dacă în cele din urmă există și un control judecătoresc [9, p.137].

Referitor la admisibilitatea unor asemenea limitări s-a expus și Curtea Constituțională a RM în Hotărârea Nr. 14 din 15.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova prin care s-a menționat:

„66. Potrivit normelor procesual-civile, pentru a pune în mișcare o acțiune civilă, este necesară îndeplinirea cumulativă a unor condiții de fond și formă, precum ar fi respectarea competenței jurisdicționale, a termenului de prescripție, existența capacității procesuale de exercițiu, respectarea regulilor cu privire la forma și conținutul cererii de chemare în judecată.

67. Curtea reține că respectarea procedurii de soluționare prealabilă a litigiului pe cale extrajudicială constituie o condiție specială a

exercitării dreptului la acțiune în justiție, care necesită a fi întrunită doar în anumite cazuri în funcție de natura litigiului.

68. Curtea nu poate fi de acord cu autorul sesizării, care susține, în esență, că dispozițiile legale contestate sunt contrare art. 20 din Constituție, ce garantează accesul liber la justiție, întrucât acestea condiționează accesul la instanța judecătorească de parcurgerea unei proceduri prealabile care este de natură a tergiversa soluționarea litigiului.

69. Curtea precizează că necesitatea asigurării accesului efectiv la justiție nu poate fi considerată însă ca reprezentând un obstacol pentru instituirea, prin lege, a unor condiții de admisibilitate pentru cei care doresc să supună cauza lor judecării instanțelor judecătorești”. [15]

Nu reprezintă limitări ale dreptului de acces la justiție nici existența unor condiții formale ale acceдерii în fața unei instanțe, cum ar fi regulile referitoare la competență, termenul de înaintare a pretențiilor, forma pe care o îmbracă cererea de chemare în judecată, cerințele relative la plata taxei de stat etc. Aceste condiționări însă, nu constituie încălcări ale accesului liber la justiție numai în măsura în care își păstrează proporționalitatea cu scopul pentru care au fost edictate și dacă acest scop este legitim.

b) Obligația statului de a crea pârghiile prin care să elimine eventualele impedimente de fapt care ar putea să îngreuească accesul efectiv la judecată. În acest sens, spre exemplu, statul trebuie să asigure mijloacele prin care o persoană care nu dispune de resurse financiare să poată sesiza în mod legal instanța de judecată și să aibă parte de un proces echitabil. La acest capitol, Republica Moldova mai are unele restanțe, fapt demonstrat și prin unele hotărâri pronunțate de CtEDO. Astfel, în cauza Malahov c. Moldovei, reclamantul a pretins, în special, că refuzul instanțelor judecătorești naționale de a examina pretențiile sale, din cauza imposibilității de a plăti taxa de stat, a încălcat drepturile sale garantate

de articolele 6 § 1 și 13 ale Convenției și că el a fost discriminat din cauza etniei sale. [14] Curtea a conchis că instanțele judecătorești naționale nu au efectuat o examinare adecvată a capacității reclamantului de a plăti taxele de stat și nu au răspuns la argumentul lui precum că, datorită naturii pretențiilor sale, el avea dreptul la o scutire. Mai mult, taxa de stat solicitată de la reclamant a fost în mod vădit excesivă în comparație cu resursele lui la acea dată. Din aceste motive, Curtea a considerat că obligarea reclamantului la plata taxei de stat a reprezentat o limitare disproporțională a dreptului său de acces la o instanță. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 6 § 1 al Convenției. Desigur, legiuitorul nostru a întreprins unele măsuri în vederea facilitării accesului la justiție a categoriilor defavorizate a populației, fiind instituită asistența juridică gratuită garantată de către stat, pentru persoanele cu venituri foarte reduse, dar acest mecanism nu soluționează problema întru totul, calitatea acestor servicii fiind uneori lamentabilă. Acest motiv ne îndeamnă să propunem înlăturarea acestor taxe pentru categoriile de persoane care au un venit mai mic decât salariul mediu pe economia națională, având în vedere că acest salariu este unul derizoriu comparativ cu minimul stabilit în țările UE.

Piedicile factuale în fața accesului la justiție pot să decurgă nu doar din problema resurselor financiare, ci și din timpul necesar pentru a ajunge la locația instanței. Trebuie să menționăm că, în ultimii ani în țările europene se degajă o tendință de reducere a numărului de instanțe, explicabilă prin dorința de a limita vulnerabilitatea tribunalelor mici (expuse influențelor locale), de a face economii bugetare și a crește eficacitatea sistemului. Această tendință creează probleme sub aspectul accesului geografic la justiție. O situație asemănătoare se constată la ora actuală și în Republica Moldova. În rezultatul reorganizării instanțelor judecătorești, proces demarat la 1 ianuarie 2017,

pe teritoriul țării noastre au rămas să activeze doar 15 judecătării, respectiv, în unele cazuri, justițiabilii trebuind să parcurgă peste o 100 km până la sediul instanței. Aceste deficiențe vor putea fi însă înlăturate dacă vor urma progrese palpabile în sfera utilizării tehnologiilor de comunicare și informare în cadrul sistemului judecătorec. Sistemul nostru judiciar a înregistrat unele realizări în acest sens, oferind justițiabililor informații despre ședințele de judecată, hotărârile pronunțate.

În domeniul special al drepturilor procedurale, accesul liber la justiție, după cum remarcă J-F. Renucci [19, p.356] trece prin respectarea dreptului la un judecător și, mai general, prin respectarea dreptului la un proces echitabil: desigur, acestea nu sunt drepturi condiționate, dar importanța lor este cu toate acestea considerabilă. Dreptul la un proces echitabil devine o miză considerabilă; acest drept nu este altceva decât dreptul la o justiție bună în cele trei dimensiuni esențiale ale acestuia, respectiv accesul la aparatul judiciar, funcționarea acestuia și executarea deciziilor, după cum menționează doctrina franceză [13, p.169].

Extinderea irezistibilă a dreptului la un proces echitabil este evidențiată în statele cu tradiție democratică prin faptul revizuirii legilor fundamentale și reglementării exprese a acestui principiu. De exemplu, în România, revizuirea Constituției a avut loc în anul 2003, în rezultatul căreia, în art.21 cu denumirea *Accesul liber la justiție* a fost introdus alin.3 care prevede că: Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil. [5, p.31] Așadar, sub marginalul *accesul liber la justiție* se regăsesc atât dispoziții corespunzătoare denumirii (primele două alineate), cât și norme care vizează echitatea desfășurării procedurilor judiciare. În acest context apar câteva întrebări: dreptul la un proces echitabil reprezintă o componentă a liberului acces la justiție? Posibilitatea constituțională de a soli-

cita soluționarea litigiilor de către autoritățile jurisdicționale este garantată prin instituirea caracterului echitabil al procedurii derulate? Prin garantarea libertății de a accede la justiție se creează premisele desfășurării ulterioare a unui proces caracterizat ca fiind echitabil?

În considerarea faptului că denumirea unei norme are aplicare asupra întregului domeniu statuat prin dispozițiile respectivei norme, s-ar putea aprecia că în conceptul de liber acces la justiție se subsumează dreptul la un proces echitabil și dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil.

Totuși, în stabilirea raportului dintre cele două concepte, trebuie să avem în vedere reglementările care constituie sursa de inspirație, atât pentru constituentul român, cât și pentru țările care și-au asumat obligațiunea de a respecta Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, avem în vedere prevederile art.6 din Convenție, text legislativ capital pentru stabilirea raportului între dreptul la un proces echitabil și accesul la justiție și care prevede în alin.1 că, „orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală în dreptate împotriva sa.” [4] Respectiv, dreptul la un proces echitabil, după cum s-a subliniat în doctrina franceză [20, p.18], reprezintă un element fundamental al principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică. Mai mult de atât, în literatura de specialitate din România s-a subliniat că un proces poate fi caracterizat ca fiind echitabil dacă se constată îndeplinirea a trei elemente: asigurarea liberului acces la justiție, asigurarea unui set de garanții relative la desfășurarea oricărui proces și, în materie penală, existența unor garanții specifice [1, p.394].

Liberul acces la justiție este condiționat prin reglementările

Convenției europene de legalitate (tribunal stabilit prin lege), independența și imparțialitatea justiției (tribunal independent și imparțial).

Garanțiile relative la desfășurarea procesului au în vedere o serie de aspecte implicite (egalitatea armelor, contradictorialitatea activității judiciare, obligativitatea motivării hotărârilor judecătorești, precum și dreptul acuzatului de a nu declara împotriva sa) și explicite (publicitatea ședinței de judecată și necesitatea soluționării litigiului într-un termen rezonabil).

Garanțiile specifice instituite în materia proceselor penale, în conformitate cu art. al.2 și 3 din Convenție, au în vedere principiul prezumției de nevinovăție și drepturile recunoscute persoanei acuzate de săvârșirea unei infracțiuni (dreptul de a fi informat de acuzația adusă, dreptul de a dispune de timpul necesar pregătirii apărării, dreptul la apărare, dreptul de a interoga martorii precum și, dacă este cazul, dreptul de a beneficia de serviciile unui interpret.

Rezultă că liberul acces la justiție poate fi luat în considerare, în spiritul Convenției, ca fiind o garanție preliminară sau o premisă a desfășurării unui proces echitabil.

Preocuparea de a asigura o protecție efectivă a drepturilor garantate impune respectarea anumitor obligații procedurale. Respectiv, deși Constituția RM prin art.20 consacră accesul liber la justiție, acest drept în calitate de garanție a unui proces echitabil este lipsit în contextul constituțional actual de o finalitate, și anume posibilitatea de a beneficia de un proces echitabil. Desigur, am putea miza pe art.4 al Legii fundamentale, în conformitate cu care dispozițiile constituționale în materia drepturilor omului vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu actele internaționale la care RM este parte. Totuși, considerăm mult mai benefică, pe viitor, reglementarea cât mai clară, accesibilă și previzibilă a dreptului la un proces echitabil, atât în Constituție, cât și în legile

organice, nu pentru că judecătorul-magistrat nu ar fi în măsură să recurgă la aplicarea priorității a instrumentelor internaționale în materie, care după cum bine știm promovează un standard mult mai avansat în materie de protecție a drepturilor și libertăților omului decât multe Constituții ale statelor (cu luarea în considerare a faptului că fiecare are o dimensiune diferită de protecție, și anume universală, respectiv națională; avem aici în vedere concepția monistă sau dualistă cu privire la ordinea juridică dintr-un anumit stat, respectiv o singură ordine juridică internă și internațională, sau două ordini juridice, una internă și alta internațională perfect armonizate), ci pentru că există posibilitatea de a nu se face o aplicare unitară a acestor prevederi din documentele internaționale, creându-se astfel o practică neunitară, și de ce nu, să recunoaștem, posibilitatea teoretică de a solicita condamnarea statului moldovenesc la Curtea Europeană a drepturilor omului, în caz de neaplicare din partea judecătorului-magistrat a dispozițiilor considerate de justițiabil (și ipotetic, de alte instanțe din ordinea internă) «superioare» celor naționale. Alinierea la exigențele stabilite în tratate internaționale, la care și statul nostru este parte, prin intermediul unei legislații interne - clare, previzibile și accesibile - materiei în discuție, reprezintă soluția judicioasă.

Citându-l pe remarcabilul procesualist român Ioan Leș, subliniem că, procesul echitabil este „o regulă de aplicare atât în ceea ce privește organizarea justiției, mai ales în considerarea exigenței independenței judecătorilor, cât și cu privire la funcționarea ei, prin asigurarea liberului acces, a publicității, contradictorialității și dublului grad jurisdicțional” [16, p.12] or având în vedere valențele acestui principiu și impactul lui asupra ordinii de drept în general și asupra calității actului de justiție, în special, este indispensabilă garantarea dreptului la un proces echitabil prin dispoziții exprese ale Constituției.

Concluzii

- accesul liber la justiție necesi-

tă a fi luat în considerare, în spiritul Convenției Europene, ca fiind o garanție preliminară sau o premisă a desfășurării unui proces echitabil;

- accesul la justiție semnifică faptul că orice persoană poate sesiza instanțele judecătorești în cazul în care consideră că drepturile, libertățile și interesele sale legitime au fost încălcate și nicidecum faptul că accesul la justiție nu poate fi supus niciunei condiționări sau limitări;

- limitările dreptului la o instanță sunt implicit permise, deoarece dreptul de acces la justiție necesită, prin însăși natura sa, o reglementare din partea statelor, care poate să varieze în timp și spațiu, în funcție de nevoile și resursele de care dispune comunitatea. Gradul de acces permis de legislația națională trebuie să fie însă suficient pentru a asigura accesul individual la instanță, în lumina principiului supremației dreptului într-o societate democratică;

- accesul liber la justiție este împiedicat în situația în care taxele necesare a fi achitate în vederea intentării procesului depășesc posibilitățile financiare reale ale justițiabililor, fapt care necesită, în opinia noastră, înlăturarea acestor taxe pentru categoriile de persoane care au un venit mai mic decât salariul mediu pe economia națională;

- lărgirea garanțiilor constituționale și instituționale ale drepturilor și libertăților fundamentale, obiectiv determinat de evoluția democrației constituționale, de necesitatea corelării dispozițiilor Legii fundamentale privitoare la drepturile și libertățile fundamentale cu prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și, mai ales, cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care impune consacarea expresă a dreptului la un proces echitabil în Constituția RM și în legile organice destinate organizării și funcționării justiției în RM.

Referințe bibliografice

1. Bîrsan C. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu

pe articole, vol.I. Drepturi și libertăți. București: All Beck, 2005. 1273 p.

2. Briciu T. Instituții judiciare. Principiile de organizare a justiției. Magistratura. Avocatura. București: C.H. Beck, 2012. 427 p.

3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. Monitorul Oficial al R.M. nr.1 din august 1994.

4. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la 4.XI.1950 și semnată de către RM la 13.07.1995. Tratatate internaționale, Chișinău, 1998.

5. Damaschin S. Dreptul la un proces echitabil în materie penală. București: Universul Juridic, 2009. 323 p.

6. Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată și proclamată de Adunarea Generală prin Rezoluția 217A din 10 decembrie 1948. Ratificată prin: Hotărârea S.S. nr.217 din 28 iulie 1990. Tratatate internaționale, 1998, Chișinău, vol.I.

7. Deleanu I. Tratat de procedură civilă. Vol.I, ediția a III-a. Arad: Servo-Sat, 2003.

8. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Vol.I. Iași: Editura Fundației Chemarea, 1993. 251 p.

9. Deleanu I. Drepturile fundamentale ale părților în procesul civil. București: Universul Juridic, 2008. 554 p.

10. Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Vol.I. București: Lumina Lex, 1998.

11. Favoreau L. Droits et libertes fondamentales. Paris: Dalloz, 2000.

12. Guceac, I. Liberul acces la justiție în legislația națională și prevederile Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. În: Akademos, nr. 2(21), iunie 2011. P.42-46

13. Guinchar S. Le proces equitable, garantie formelle ou droit substantiel? În Mélanges en l'honneur de Gérard Farjat. Paris: Éditions Frison-Roche, 1999, p. 139-173.

14. Hotărârea CtEDO din 7 iunie 2007 în cauza Malahov c. Moldovei, cererea nr. 32268/02, publicată: <http://jurisprudentacedo.com/Malahov-c.-Moldovei-Limitarea-accesului-la-justitie-pentru-neachitarea-taxei-de-stat.html>

15. Hotărârea Curții Constituționale

a RM Nr. 14 din 15.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV din 30 mai 2003 (Sesizarea nr. 21a/2012). Monitorul Oficial Nr. 248-251 din 07.12.2012.

16. Leș I. Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Art. 1-1133. București: C.H. BECK, 2013. 1440 p.

17. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de ONU la 16 decembrie 1966 și a intrat în vigoare la 23 martie 1967. Ratificat de RM prin Hot. Parl. nr.217-XII din 28.07.90. Publicat în ediția oficială "Tratatate internaționale", 1998, volumul 1.

18. Poalelungi M. Asigurarea accesului la justiție – obligație pozitivă a statului potrivit Convenției Europene a Drepturilor Omului. În: Mecanismele naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului: Materialele mesei rotunde cu participare intern. consacrată aniversării a 65-ade la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 dec. 2013. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014. P.118-126

19. Renucci J.-F. Tratat de drept european al drepturilor omului. București: Hamangiu, 2009. 1115 p.

20. Wachmann P. Charte des droits fondamentaux. Les droits civils et politiques. În: Revue universelle des droits de l'homme, Strasbourg, 2000, nr.1-2.

DESPRE AUTOR / ABOUT AUTHOR

Igor BĂCU,
lector universitar la catedra
Protecție, Pază și Securitate,
USEFS;

doctorand în cadrul Școlii
Doctorale în Drept, Științe
Politice și Administrative a
Consortiului instituțiilor de
învățământ ASEM și USEP

Igor BĂCU,
university lecturer of Department
of Protection, Safety and Security,
USEFS;

phd student of the Doctoral
School in Law, Political and
Administrative Sciences of
the Consortium of educational
institutions AESM and the UEPES